

Správa o priebehu a výsledkoch prezentácie Štvrtej a piatej periodickej správy SR o implementácii Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie pred Výborom OSN na odstránenie rasovej diskriminácie

V dňoch 9. - 10. augusta 2004 posudzoval Výbor na odstránenie rasovej diskriminácie (ďalej „výbor“) 4. a 5. periodickú správu SR o implementácii Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (ďalej „dohovor“). Slovensko reprezentovala delegácia vedená vv. Kálmánom Petőczom, vedúcim SM SR pri OSN v Ženeve. Ďalšími členmi delegácie boli: splnomocnenkyňa vlády SR pre rómske komunity p. K. Orgovánová, zástupkyňa vedúceho SM SR pri OSN p. B. Illková, zástupkyne Ministerstva spravodlivosti SR p. A. Kapišovská, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR p. V. Kusendová, Ministerstva školstva SR p. K. Ondrášová, zástupcovia Ministerstva zahraničných vecí SR p. I. Kasárová a p. J. Kubla a zástupcovia Ministerstva vnútra SR p. M. Chlpík a Ministerstva zdravotníctva SR p. M. Odermarský.

V úvode prvého dňa predseda výboru (p. M. J. Yutzis, Argentína) v krátkom príhovore slove privítal slovenskú delegáciu a vyjadril ocenenie predloženia obsahlej správy.

Následne vedúci slovenskej delegácie predniesol prejav, ktorý bol zároveň stručnou prezentáciou predkladanej správy, s dôrazom na výsledky dosiahnuté v období od spoločného posudzovania Východiskovej, druhej a tretej periodickej správy SR o implementácii dohovoru (2000) až do súčasnosti (schválenie antidiskriminačného zákona, transformácia sekretariátu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity na Úrad s regionálnymi kancelármi, prijímanie a realizácia Akčných plánov predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie a iným formám intolerancie, atď.). Vedúci delegácie zdôraznil, že na Slovensku skutočne existuje vôľa zaoberať sa problematikou ochrany ľudských práv, a to aj v zmysle jednotlivých ustanovení dohovoru. Bolo a je pripravovaných množstvo stratégií a programov. Pripustil, že rezervy stále zostávajú v súvislosti s ich efektívnou implementáciou. Vedúci slovenskej delegácie sa v úvodnom slove ospravedlnil za nedostatky v správe a na záver vyslovil presvedčenie, že dialóg delegácie SR s členmi výboru bude otvorený a konštruktívny.

Po prejave vedúceho delegácie SR vystúpil spravodajca výboru pre Slovensko p. Linos-Alexandre Sicilianos (Grécko). Správu SR označil za otvorenú - „*frank*“ (tento termín použili viacerí členovia výboru) a veľmi kritickú, poskytujúcu jasný obraz o situácii v krajine. Zdôraznil, že pri jej posudzovaní výbor vychádzal aj z ďalších zdrojov (dokumenty orgánov OSN - Výbor pre ľudské práva, Výbor pre práva dieťaťa, osobitná predstaviteľka GT OSN pre obrancov ľudských práv, atď., dokumenty orgánov RE - ECRI, Poradný výbor k Rámcovému dohovoru na ochranu národnostných menšín, atď., správy mimovládnych organizácií - Amnesty International, Human Rights Watch, Európske centrum pre práva Rómov, atď.). Spravodajca okrem iného privítal prijatie antidiskriminačného zákona, ďalšie legislatívne zmeny (novelizácia Ústavy SR) a v neposlednom rade aj efektívne opatrenia prijaté zmluvnou stranou dohovoru vo vzťahu k riešeniu problematiky rasovo motivovaných trestných činov. Spravodajca položil delegácii niekoľko doplňujúcich otázok.

V rámci prvého dňa prezentácie správy (3 hodiny) odzneli už iba ďalšie početné otázky členov výboru (otázky položili takmer všetci členovia výboru), sprevádzané často

obsiahlymi komentármi. Smerovali predovšetkým k rómskej problematike. Možno ich rozdeliť do nasledovných okruhov:

- rómska problematika v oblasti bývania a zamestnanosti
- rómska problematika v školstve (diskriminácia a segregácia vo vzdelávaní rómskych žiakov, zaradovanie do špeciálnych základných škôl, kodifikácia rómskeho jazyka, vzdelávanie v rómskom materinskom jazyku)
- rómska problematika v oblasti zdravotnej starostlivosti (kauza údajných násilných sterilizácií rómskych žien v SR)
- problematika rasovo motivovaného násilia (postupy policajných orgánov, i inštitucionálne a legislatívne opatrenia na eliminovanie tohoto typu násilia, praktická aplikácia dohovoru)
- postavenie ostatných národnostných menšín v SR (špecificky postavenie maďarskej menšiny), obsah pojmov národnostná a etnická menšina
- multikultúrna výchova a vzdelávanie
- efektívnosť a kooperácia štátnych orgánov zastrešujúcich problematiku diskriminácie

Počas druhého dňa posudzovania správy (10. augusta 2004) členovia delegácie odpovedali na položené otázky. V reakcii na ich vystúpenia položili členovia výboru doplňujúce otázky. Delegácia odpovedala aj na otázky zaslané spravodajcom Výboru pre Slovensko ešte pred posudzovaním správy.

Vedúci slovenskej delegácie poďakoval výboru za položené otázky a komentáre a zdôraznil, že SR vykonala množstvo opatrení na zlepšenie života Rómov a súčasne bola jednou z prvých krajín, ktorá formálne uznala Rómov za národnostnú menšinu, preto nemôže byť obviňovaná z toho, že považuje Rómov za menejcennú menšinu. Vláda si uvedomuje potrebu boja proti všetkým formám rasovej diskriminácie. Pripomenul, že nie všetci členovia rómskej komunity sú obeťami sociálnej a ekonomickej diskriminácie.

Pripustil, že napriek pozitívnym opatreniam vlády problémy Rómov pretrvávajú. V tejto súvislosti informoval o podpore vlády úsiliu mimovládnych organizácií pri riešení ich trvalých problémov. Vo vzťahu k rómskej menšine bolo zo strany SR vyvinuté značné úsilie s cieľom pozdvihnúť vedomie Rómov vo vzťahu k politike vlády a programom so zameraním na riešenie ich problémov.

K otázkam výboru z oblasti školstva delegácia SR uviedla, že životné podmienky mnohých rómskych rodín sú prekážkou pri úplnom výkone práva na vzdelanie ich detí. Realizácia programov, ktoré majú uľahčiť integráciu rómskych detí do základných škôl, bola vcelku úspešná. Bola legislatívne vytvorená možnosť zriaďovania nultých ročníkov základných škôl a zavedená profesia asistenta učiteľa ako pedagogického zamestnanca s pôsobením v materskej škole, základnej škole a špeciálnej škole. V školskom roku 2003/2004 pôsobilo viac ako 400 asistentov učiteľa a ohlasy na ich prácu boli pozitívne. Výbor sa zaujímal o fungovanie rómskych asistentov v budúcnosti, pričom by uvítal rozšírenie tohto projektu.

Delegácia SR objasnila výboru dôvod nárastu rasovo motivovaných trestných činov. Tento nárast bol spôsobený zvýšeným úsilím zo strany polície odhaľovať aktivity pravicových extrémistov ako i spoluprácou s neziskovými organizáciami zameranými na boj proti rasovej diskriminácii. Zástupca Ministerstva vnútra SR informoval o vytvorení komisie na vyšetrovanie rasovo motivovaného násilia. S cieľom vyšetrovať tvrdenia o diskriminačnom zaobchádzaní polície s príslušníkmi menšinových skupín vrátane aktov zlého zaobchádzania a násilia, bola v rámci Ministerstva vnútra SR vytvorená komisia na

vyšetrovanie takýchto sťažností. Výboru bol prezentovaný konkrétny prípad postihu policajta pre takýto skutok. Výbor vyjadril spokojnosť s vytvorením uvedenej komisie.

Delegácia SR odpovedala na otázky týkajúce sa vysokej miery nezamestnanosti Rómov. Nezamestnanosť Rómov je zvlášť vysoká v regiónoch s celkovo vysokou mierou nezamestnanosti. SR poukázala na ich problémy na trhu práce, nízku úroveň vzdelania i schopností potrebných pre získanie zamestnania a vyzdvihla potrebu špecifických programov vrátane prijatia dočasných vyrovnávacích opatrení pre Rómov a iné znevýhodnené skupiny.

Výbor ocenil prijatie antidiskriminačného zákona. Delegácia SR prezentovala základné princípy zákona vrátane dočasných vyrovnávacích opatrení.

K otázke údajných násilných sterilizácií rómskych žien delegácia Slovenskej republiky objasnila výboru vyšetrovanie celej kauzy. Informovala o návšteve predstaviteľov Rady Európy na Slovensku. Na základe ich odporúčaní prijala Slovenská republika legislatívu, ktorá odstránila existujúce nedostatky v oblasti informovaného súhlasu pacienta, jeho prístupu k zdravotným záznamom a pod.

Diskusia bola venovaná i ostatným národnostným menšinám žijúcim na Slovensku. Výbor ocenil, že záležitosti ostatných národnostných menšín rieši vláda vcelku úspešne. Výbor poukázal a uvítal zmiernenie napätia medzi väčšinovou spoločnosťou a príslušníkmi maďarskej menšiny.

Výbor požiadal, aby Slovenská republika uviedla v nadchádzajúcej správe, aké opatrenia prijala v súvislosti s prípadom Lacko versus Slovenská republika. V tomto prípade výbor konštatoval, že zabránenie prístupu všetkých osôb na verejné miesta z dôvodu rasy, národnostného alebo etnického pôvodu je porušením dohovoru.

Výbor vyjadril spokojnosť, že súčasťou slovenskej delegácie sú zástupcovia ministerstiev a štátnych orgánov, ktorí budú zodpovední za realizáciu záverečných odporúčaní výboru. Zároveň odporučil, aby sa na príprave nasledujúcej správy podieľalo viac mimovládnych organizácií.

Záver:

Vzhľadom na množstvo otázok členov výboru vo vzťahu k správe SR bol jej posudzovaniu venovaný pomerne rozsiahly čas (šesť miesto plánovaných piatich hodín). Delegácia všetky relevantné otázky zodpovedala. Väčšina členov výboru v sprievodných komentároch hodnotila správu Slovenskej republiky ako veľmi otvorenú. Ocenené boli predovšetkým legislatívne zmeny (prijatie antidiskriminačného zákona, novela ústavy a trestného zákona), skvalitnenie objasňovania rasovo motivovaných trestných činov, realizácia niektorých programov a projektov zameraných na riešenie rómskej problematiky. Viacerí členovia výboru však napriek pozitívam konštatovali aj pretrvávajúcu diskrimináciu Rómov, ich nevyhovujúce životné podmienky, problematický prístup k vzdelávaniu, atď. O priebeh a výsledky vyšetrovania kauzy údajných násilných sterilizácií rómskych žien sa zaujímali piati členovia výboru (možnosti kompenzácie, prijaté nápravné opatrenia, atď.) – všetkým členom výboru distribuovala nešpecifikovaná mimovládna organizácia publikáciu „Telo i duša“. Členov výboru zaujímalo aj postavenie iných národnostných menšín v SR (štatistické údaje, otázka používania materinského jazyka, participácia na verejnom živote).

K tejto téme neodznali negatívne vyjadrenia. Hoci experti ocenili existenciu viacerých inštitúcií, ktorých úlohou je konať pri prejavoch diskriminácie, či ich monitorovať (podpredseda vlády pre európsku integráciu, ľudské práva a menšiny, Výbor NR SR pre ľudské práva, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Komisia pre koordináciu postupu pri eliminácii rasovo motivovanej trestnej činnosti, atď.), zároveň vyjadrili pochybnosti o efektívnosti ich vzájomnej komunikácie. Niektoré pripomienky sa dotýkali aj nedostatkov v metodológii prípravy správy SR (potreba dôslednejšieho dodržiavania smerníc regulujúcich prípravu správ a dôslednejšia záverečná revízia textu).

Mimoriadne cenným prínosom bola účasť splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity, ktorá profesionálne prezentovala komplexný realistický pohľad na riešenie rómskej problematiky na Slovensku, založené na princípe dočasných vyrovnávacích opatrení s cieľom postupnej integrácie Rómov do väčšinovej spoločnosti.

Záverečné stanovisko 65. zasadnutia výboru zo dňa 20. augusta 2004, znenie ktorého tvorí prílohu tohto materiálu, je napísané v kritickom duchu. Zodpovedá to praxi a štýlu výboru, ktorý sa všeobecne uplatňuje ku všetkým štátom – zmluvným stranám dohovoru. Dalo sa to viac-menej očakávať, keďže úlohou výboru ako kontrolného orgánu OSN je definovať oblasti, ktorým z hľadiska záväzkov špecifikovaných dohovorom treba venovať pozornosť. Odporúčania výboru sú vo väčšine prípadov určitým spôsobom konfrontované s riešením problematiky Rómov.

Odporúčania, ktoré výbor prijal po ukončení prezentácie správy Slovenskej republiky k dohovoru, majú politický charakter. Slovenská republika preto nemá právnu povinnosť splniť tieto odporúčania a ani samotný výbor takúto povinnosť výslovne neukladá. Naopak, výbor iba požiadal, aby nasledujúca správa obsahovala odpovede na otázky výboru v jeho záverečnom stanovisku. Nasledujúca správa preto musí obsahovať reakcie Slovenskej republiky na otázky výboru a informácie o opatreniach, ktoré sa na ich základe realizovali.

Po dôkladnej analýze všetkých odporúčaní výboru obsiahnutých v záverečnom stanovisku je potrebné uviesť, že niektoré z odporúčaní výboru sa v podmienkach Slovenskej republiky už realizujú a vzhľadom na túto skutočnosť nie je potrebné prijímať akékoľvek opatrenia na ich uskutočnenie.

Predkladaný súbor opatrení uvedených v návrhu uznesenia je preto návrhom na zabezpečenie dôkladnej analýzy len tých ustanovení dohovoru, ktoré výbor spomenul vo svojom stanovisku, a ktoré by bolo vhodné realizovať či už prijatím potrebných legislatívnych, alebo iných opatrení zameraných na implementáciu dohovoru v Slovenskej republike.